

**ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
БАКАЛАВРА ЗІ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

Мирослав Дутчак

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Аннотация

В статье дана характеристика социально-личностных, общенаучных, инструментальных, общепрофессиональных и специализированно-профессиональных компетентностей бакалавра по здоровью человека.

Annotation

In article is given the characteristic socially-personal, general scientific, tool, general professional and specially professional competences of the bachelor on health of the person.

Постановка проблеми. З 2007 р. в Україні розпочато підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра за напрямом «Здоров'я людини» у галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». Передовий світовий досвід переконує, що проблему покращення стану здоров'я населення, забезпечення профілактики хронічних неінфекційних захворювань, які стрімко прогресують в Україні і є основною причиною високої передчасної смертності співвітчизників. Треба вирішувати, передусім, шляхом впровадження у повсякденне життя людей різних форм рухової активності в органічному поєднанні з раціональним харчуванням, боротьбою проти шкідливих звичок та іншими компонентами здорового способу життя. Для реалізації цієї парадигми необхідні фахівці відповідної кваліфікації.

Завдання вищої школи забезпечити успішну підготовку зазначених фахівців. Приєднання України до Болонського процесу актуалізує питання модернізації галузевої вищої освіти шляхом забезпечення компетентнісного формату результатів професійної підготовки, коли основні акценти зосереджуються не на сумі знань та вмінь, якими оволодіває студент, а на його готовності до використання набутих знань у майбутній професійній діяльності. Такий підхід сприяє підвищенню якості вищої освіти,

успішній адаптації молодих спеціалістів до сучасних соціально-економічних умов, а також їх високій конкурентоспроможності на ринку праці.

Перехід до компетентнісно-орієнтованої освіти зумовлює потребу у визначенні компетентностей майбутніх фахівців. Це необхідно й для розробки складових стандартів вищої освіти: освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-кваліфікаційної програми. Однак в сучасній теорії галузевої вищої освіти недостатньо опрацьовані питання з визначення та систематизації компетентностей бакалавра зі здоров'я людини, що вказує на актуальність проведеного нами дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі дослідники вважають, що засновником компетентнісного підходу був Аристотель, який вивчав можливості стану людини, названого грецьким "atere" – «сила, яка розвивалась і удосконалювалась до такої міри, що ставала характерною рисою особистості» [2].

«Компетентність» у перекладі з латинської – *competentia* – означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентність працівника – це ступінь його кваліфікації, яка дозволяє успішно вирішувати задачі, що стоять перед ним [5].

В останні роки поняття «компетентність» вийшло на загаль-

нодидактичний і методологічний рівень. Це пов'язано з необхідністю наближення вищої освіти до замовлення соціуму. Компетентність пред'являється, в першу чергу, роботодавцями та суспільством у вигляді деяких специфічних очікувань, пов'язаних із професійною діяльністю випускника. Більш того, саме рівень відповідності індивідуальних показників очікуванням роботодавця й суспільства подається як основний показник компетентності. Компетентність не зводиться до знань чи тільки вмінь, а є особистісною якістю (сукупністю якостей) випускника, сферою відносин, що існують в особистості між знаннями та її діями в загальнолюдській практиці та професійній діяльності [12].

Узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень сутності компетентності привело до такого розуміння цього терміна: компетентність – інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей [6].

У проекті нової редакції Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що «компетентності – реалізаційні здатності особи, динамічна комбінація знань, розуміння, вмінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньо-професійною, освітньо-науковою програмами і лежать в основі кваліфікації випускника» [11].

Протягом останніх років вітчизняні та зарубіжні вчені досліджують теоретичні засади та технологічні механізми впровадження компетентнісного підходу в систему підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту.

Зокрема, В. Ф. Балашова обґрунтувала проект державного освітнього стандарту нового покоління в Російській Федерації у вигляді універсальних та професійних компетенцій, якими має володіти випускник вищого навчального закладу за спеціальністю «Фізична культура для осіб з відхиленнями в стані здоров'я (адаптивна фізична культура)» [1].

Відповідно до концепції, обґрунтованої Карпюком Р.П., компетентнісно орієнтована професійна підготовка майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах України має включати три рівні: рівень вузькоспеціальної компетентності формує професійну спрямованість і систему знань, вмінь і навичок, які сприяють набуттю досвіду вирішення типових професійних завдань і проблем; рівень соціально-професійної компетентності об'єднує соціальну й спеціальну компетентність і характеризує здатність індивіда ставити проблему професійної реалізації одночасно в соціальних й особистісних категоріях; рівень індивідуально-професійної компетентності спрямовується на самореалізацію майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання, формування його особистої філософії й досягнення особистого успіху [3].

Омельяненко І. О. обґрунтовує теоретичні основи компетентнісного підходу до підготовки вчителів фізичної культури [9].

Для впровадження компетентнісного підходу та розробки стандартів вищої освіти на сучасному етапі рекомендується визначати для бакалаврів такі групи компетентностей: соціально-особистісні; загальнонаукові; інструментальні; загально-професійні; спеціалізовано-професійні [4].

Однак попри ряд наукових досліджень, що з'являються останнім часом, проблема формування та реалізації компетентнісного

підходу у вищій професійній школі України потребує додаткового теоретичного осмислення на предмет відповідності переліку та змісту компетентностей бакалавра зі здоров'я людини характеру майбутньої професійної діяльності.

Мета роботи полягає у визначенні компетентностей випускників вищих навчальних закладів України, які навчалися за програмою бакалавра зі здоров'я людини.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи застосовувались такі методи дослідження: метод системного аналізу; аналіз наукової літератури та документів, передового вітчизняного та зарубіжного досвіду; метод порівняння та зіставлення.

Результати дослідження. Встановлено, що узагальненим об'єктом діяльності бакалавра зі здоров'я людини є система залучення людей до рухової активності в поєднанні з іншими складовими здорового способу життя для профілактики захворювань, відновлення та зміцнення здоров'я.

Враховуючи, що сфера діяльності бакалавра зі здоров'я людини є достатньо широкою, запропоновано в програмі їх підготовки та подальшої професійної діяльності виділяти дві спеціалізації: 1) фітнес та рекреація; 2) фізична реабілітація. До речі, аналогічні спеціальності визначені за магістерськими програмами у галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» [10].

Бакалавр зі здоров'я людини відповідно до спеціалізації:

- має бути підготовлений до роботи у зазначених нижче видах економічної діяльності за ДК 009 : 2010 [7]:

«Фітнес та рекреація»:

3.12 Діяльність спортивних клубів;

3.13 Діяльність фітнес-центрів;

3.19 Інша діяльність у сфері спорту;

3.29 Організування інших видів відпочинку та розваг;

«Фізична реабілітація»:

86.10 Діяльність лікарняних закладів;

88.10 Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів;

93.12 Діяльність спортивних клубів;

- здатний виконувати певні подібні роботи, передбачені у зазначених нижче видах професій за ДК 003 : 2010 [8]:

«Фітнес та рекреація»:

3475 Спортивні тренери, інструктори-методисти та професійні спортсмени;

3414 Консультанти з подорожей та організатори подорожей;

«Фізична реабілітація»:

3226 Фізіотерапевти та масажисти;

3231 Медичні сестри, що асистують професіоналам;

- здатний займати зазначені нижче первинні посади за ДК 003 : 2010 [8]:

«Фітнес та рекреація»:

3475 Інструктор з аеробіки;

3475 Інструктор з фізкультури;

3475 Інструктор-методист з фізичної культури та спорту;

3475 Інструктор-методист тренажерного комплексу (залу);

3475 Фітнес-тренер;

3114 Фахівець із організації дозвілля;

«Фізична реабілітація»:

3226 Фахівець з фізичної реабілітації;

3226 Масажист спортивний;

3231 Сестра медична (інструктор) з лікувальної фізкультури.

На основі системного аналізу вказаних видів економічної діяльності та особливостей професійної діяльності бакалаврів зі здоров'я людини визначено перелік необхідних для них компетентностей:

соціально-особистісні компетентності:

- здатність використовувати базові знання з гуманітарних й соціальних наук та застосовувати їхні методи у різних видах професійної й соціальної діяльності;
- здатність демонструвати здоровий спосіб життя;
- розуміння й дотримання базових цінностей культури;
- прихильність етичним цінностям і принципу соціальної відповідальності;
- здатність демонструвати гуманістичну орієнтованість та громадську відповідальність;
- здатність до засвоєння і реалізації наукових та культурних досягнень світової цивілізації, уважне ставлення до різних культур, релігій, прав народів і людини, ідеї збереження миру;
- здатність до застосування етичних та правових норм, які регулюють відносини людини і суспільства, оточуючого середовища у професійній діяльності;
- здатність враховувати процеси соціально-політичної історії України під час здійснення професійної та соціальної діяльності;
- здатність демонструвати турботу про якість виконуваної роботи;
- здатність дотримуватись особистої та суспільної екологічної безпеки;
- здатність до логічного мислення, засвоєння нових знань, самовдосконалення;
- здатність до критичного переосмислення свого професійного й соціального досвіду;
- здатність до ефективної комунікаційної взаємодії;
- здатність здійснювати читання й осмислення загальнонаукової та професійно орієнтованої літератури, а також іншомовної, використання її у соціальній та професійній сферах;

- здатність застосовувати розвинуту письмову й усну комунікацію, включаючи іншомовну культуру;

загальнонаукові компетентності:

- здатність використовувати базові знання про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства, мислення;
- здатність до наукового аналізу соціальних явищ та процесів, соціальної політики держави;
- здатність використовувати комплексні знання про життя й закономірності розвитку живої природи;
- здатність використовувати базові знання про будову та функції організму людини в цілому та його окремих систем, органів, тканин й клітин;
- здатність використовувати базові знання про хімічний склад живих істот, особливості та закономірності хімічних перетворень в біологічних системах загалом та в організмі людини зокрема;
- здатність до цілісного економічного аналізу відносин у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ і послуг в конкурентному середовищі;
- здатність використовувати базові знання про виникнення, розвиток і функціонування права та держави, їхнє місце і роль у суспільному житті;
- здатність здійснювати навчання та виховання особи;
- здатність до аналізу психіки та її проявів, а також індивідуально-психологічних особливостей людини;
- здатність дотримуватись гігієнічних правил та нормативів для запобігання захворюванням, забезпечення здорових умов праці та відпочинку людини;
- здатність використовувати базові знання про закономірності та механізми збереження, відновлення та зміцнення здоров'я людини;

- здатність використовувати метрологічні одиниці та відповідні методи вимірювання;
- здатність використовувати математичні методи та комп'ютерні технології;
- здатність використовувати базові знання в галузі інформатики та сучасних інформаційних технологій;

інструментальні компетентності:

- спроможність працювати у комп'ютерних мережах, збирати та аналізувати інформацією, використовувати Інтернет-ресурси, програмні засоби та створювати бази інформаційних даних;
- здатність до організації, проведення та оформлення результатів науково-дослідної роботи, в т.ч. наукового експерименту;
- спроможність використовувати реабілітаційне обладнання;
- спроможність використовувати тренажери, інше обладнання та інвентар для занять з фітнесу;
- спроможність використовувати туристичне спорядження, споруди, інвентар та обладнання для рекреаційних занять;
- спроможність надавати першу долікарську медичну допомогу;
- спроможність забезпечувати дотримання техніки безпеки особами, які залучаються до занять з фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації;
- спроможність здійснювати загальний масаж;

загально-професійні компетентності:

- здатність забезпечувати необхідний рівень безпеки залучення населення до рухової активності та надавати у разі потреби першу допомогу особам, які постраждали в ході відповідних занять;
- здатність використовувати основні знання про роль і місце фізичного виховання в житті людини та суспільства, особли-

вості і загальні закономірності її функціонування й розвитку;

- здатність формувати та сприяти веденню людиною здорового способу життя;
- здатність використовувати знання із загальної теорії спорту для всіх;
- здатність використовувати знання з теоретичних основ фітнесу;
- здатність використовувати знання з теоретичних основ фізичної рекреації;
- здатність використовувати знання з теоретичних основ фізичної реабілітації;
- здатність до біомеханічного аналізу рухів людини;
- здатність використовувати знання про запобігання хворобам людини та основам лікування хворих;
- здатність використовувати знання з вікової анатомії та вікової фізіології, спортивної фізіології;
- здатність використовувати знання з психології здоров'я та психології спорту;
- здатність використовувати знання зі спортивної медицини;
- здатність використовувати особливості вікової динаміка фізичного потенціалу людини та правил організації її рухової активності впродовж життя;
- здатність використовувати основні знання з менеджменту та управління у сфері фізичної культури і спорту;
- здатність використовувати теоретичні засади різних напрямів спорту та основи теорії підготовки спортсменів;
- спроможність демонструвати навички й уміння з гімнастики, спортивних ігор, легкої атлетики, плавання, спортивних танців, спортивного туризму та орієнтування, інших видів спорту;
- здатність вести дискусію з проблемами залучення людей до ру-

хової активності в поєднанні з іншими складовими здорового способу життя для профілактики захворювань, відновлення та зміцнення здоров'я;

спеціалізовано-професійні компетентності:

спеціалізація «Фітнес та рекреація»:

- спроможність здійснювати мотивування людей до використання рухової діяльності під час дозвілля для активного відпочинку та зміцнення здоров'я;
- здатність до комплексного аналізу фізичного розвитку, функціонального стану та фізичної підготовленості людини для складання фітнес-програм та оцінки їх ефективності;
- здатність використовувати знання з основ дієтології та раціонального харчування;
- спроможність здійснювати індивідуальні та групові заняття з різних напрямів фітнесу;
- здатність до застосування СПА-технологій;
- спроможність впроваджувати анімаційні заходи в рекреаційну діяльність;
- спроможність організувати та проводити масові спортивні заходи;
- спроможність демонструвати навички й уміння з використанням рекреаційних ігор;
- здатність до використання в рекреаційній діяльності спортивно-оздоровчого туризму;

спеціалізація «Фізична реабілітація»:

- спроможність здійснювати фізичну реабілітацію людей при серцево-судинних захворюваннях, захворюваннях органів дихання, травлення, сечовивідної системи та при порушеннях обміну речовин;
- здатність до комплексного аналізу функціонального стану людини для складання програм фізичної реабілітації та оцінки їх ефективності;

- здатність до використання кліматолікувальних факторів та санаторно-курортного лікування у фізичній реабілітації людей;
- спроможність застосовувати фізіотерапевтичні методи профілактики та лікування захворювань людей в комплексі реабілітаційних заходів;
- здатність до використання технологій фізичної реабілітації після хірургічних операцій;
- здатність до використання технологій фізичної реабілітації при захворюваннях нервової системи;
- здатність до використання технологій фізичної реабілітації при порушеннях опорно-рухового апарату;
- спроможність здійснювати лікувальний масаж;
- здатність до роботи з хворими та інвалідами.

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження охарактеризовано види економічної діяльності та специфіку професійної роботи бакалаврів зі здоров'я людини і на цій основі визначено їх соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, загально-професійні та спеціалізовано-професійні компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балашова В.Ф. Компетентність спеціаліста по адаптивній фізической культурі: Монографія / В.Ф. Балашова. – М.: Физическая культура, 2008. – 150 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 247 с.
3. Карпюк Р. П. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. П. Карпюк. – К., 2010. – 42 с.
4. Компетентнісний підхід до розробки стандартів вищої освіти [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.edu-mns.org.ua/nmc/49/StandVO.pdf
5. Компетентність [Електронний ресурс] // Режим доступу до дж.: www.wikipedia.org/wiki/
6. Модернізація освітнього процесу на підставі компетентнісного підходу [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1313>
7. Національний класифікатор України: класифікатор видів економічної діяльності ДК 009: 2010 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.pau.ua/doc/?uid=1041.42130.0>
8. Національний класифікатор України: класифікатор професій ДК 003: 2010. – К.: Держспоживстандарт України, 2010. – 745 с.
9. Омеляненко І.О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури / І.О. Омеляненко // Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального науково-практичного семінару. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 117–118.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=787-2010-%EF>
11. Проект Закону України «Про вищу освіту» (нова редакція) [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2011/proek_zakonu_ukrainu_28_06_2011.doc
12. Хуторський А. Ключові освітні компетентності [Електронний ресурс] / А. Хуторський // Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2340/>

